

Yayın Tanıtımı: Şengül, Abdullah. Tarihten Sahneye Türk Tiyatrosu Üzerine Çalışmalar, Kesit Yayınları, 2020. ISBN: 978-605-7898-75-3, 439 s.

Tarihten Sahneye Türk Tiyatrosu Üzerine Çalışmalar, Türkiye’de tiyatro alanında en fazla çalışma yapan isimlerden biri olan Abdullah Şengül’ün yirmi beş yıllık zihinsel ürünlerini içeren bir eserdir. Ağustos 2020’de Kesit Yayınları tarafından basılan eser, yazarın yayımlanmış on dördüncü kitabıdır. Eser, Şengül’ün dergilerde yayımlanmış makaleleri ile ulusal ve uluslararası sempozyumlarda sunulmuş bazı tebliğleri ve daha önce hiçbir yerde yer almamış çalışmalarından oluşmaktadır.

Ön sözden sonra on bölümden meydana gelen eserde yirmi bir çalışma yer almaktadır. Bölümlerin sıralanışında tarihsel sıralama ile konu bütünlüğü esas alınmıştır. Şengül, kitabına başvuran araştırmacıların işini kolaylaştıran bir yöntem tercih ederek kaynakça bölümünü her çalışmanın sonunda müstakil olarak vermiştir. Ayrıca bölümlerin akabinde söz konusu çalışmaların yayımlandığı dergi ya da sunulduğu sempozyum belirtilmiştir. Kitabın sonunda ise isimler ve eserler indeksi yer almaktadır.

Kitabın “Önce Dram Vardı” adlı ilk bölümünde dram türünün doğuşu ile dinî ve sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası oluşuna değinilmiştir. Şengül, tiyatronun tarih içindeki seyrinin daha iyi anlaşılabilmesi için kitabına söz ve yazıdan önce insanların dram karakteri taşıyan hareketleri kullandığını işaret ederek başlamıştır. Ardından sosyal hayatın hemen her alanında dram türüne dair unsurların kullanıldığını vurgulayan Şengül; doğum, düğün ve ölüm gibi insan hayatının dönüm noktaları kabul edilen törenlerde varlığını sürdüren bu unsurların korunmasının kültürün devamlılığı için son derece önemli olduğunun altını çizmektedir.

TÜRLÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
54. SAYI / VOLUME
2023-GÜZ / AUTUMN

Sorumlu Yazar
Corresponding Author

Ayşegül BÜYÜKÇAPAR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üni.
Sosyal Bilimler Enst.
Yeni Türk Edebiyatı ABD.
Doktora Öğr.

aysegul.bykcp@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2128-3807

Atf
Citation

Büyükcapar, Ayşegül. “Yayın Tanıtımı: Şengül, Abdullah. Tarihten Sahneye Türk Tiyatrosu Üzerine Çalışmalar.” *Türklük Bilimi Araştırmaları*, no. 54, 2023, ss. 209-212.

YAYIN TANITIMI
BOOK REVIEW

“Gelenek ve Tiyatro” bölümü; dram unsurlarından yararlanan hokkabazlar, çengi, köçek, curcunabaz gibi dansçılar ile Ortaoyunu ve Karagöze benzer özelliklere sahip olan meddahlar tanıtılarak başlar. Daha sonra kukla, Karagöz, Ortaoyunu ve Köy Seyirlik Oyunlarından söz edilir. Bu bölümde Şengül’ün geleneksel Türk seyirlik oyunlarını hem geçmişe ait bir değer hem de geleceği inşa etmekle görevli bir unsur olarak tarif ettiği görülmektedir.

Üçüncü bölümde Şengül, Türk edebiyatında modern tiyatronun doğuşu meselesine ışık tutmaktadır. Tanzimat Dönemi ile birlikte Osmanlı Devleti’nde siyasal, ekonomik ve toplumsal alanlarda ortaya çıkan yenileşme düşüncesi edebiyat alanında da yankı bulmuştur. Söz konusu dönemde Türk edebiyatına yeni türler kazandırılmıştır. Batılı anlamda tiyatro türüne ait örnekler de ilk kez bu dönemde verilmiştir. “Değişime İlk Adım: Tercüme ve Uyarılma” adını taşıyan bölümde Molière çevirilerinin Türk edebiyatında modern tiyatronun doğuşuna zemin hazırlaması meselesine açıklık getirilmiştir.

“Tarihten Kurmacaya” Şengül’ün tarihî olayların ve şahsiyetlerin kurmaca eserlerde yeniden var oluşunu anlattığı bölümdür. Tiyatro eserlerinde yer alan tarihî gerçeklik, tam manasıyla kesinlik taşımamaktadır. Söz konusu eserlerde yer alan gerçeklik, kurmaca ile aksini bulan bir gerçekliktir. Şengül’e göre tiyatro eseriyle ele alınan tarih, bir taraftan tarihî sürecin edebiyat vasıtasıyla yorumlanması, öte yandan toplumun yeniden şekillendirilmesidir. Geçmişte yaşanmış ve milletin ortak hafızasında yer etmiş olan bir olay ya da şahsiyet, tiyatro aracılığıyla ele alınırken bugün ile ilişkilendirilmekte ve geleceğin şekillendirilmesi görevini üstlenmektedir.

Konu bakımından birbirini tamamlayan bir görüntü arz eden dört ayrı çalışmanın yer aldığı “Sahnedeki Tarih” bölümünde Türk tarihinin tiyatro eserleri vasıtasıyla sahnelenişi meselesi aydınlatılmaktadır. Bu bölümde Şengül, tarihî tiyatroyu besleyen ana kaynaklara eğilir. İlk çalışmada tiyatro eserlerinde ele alınan tarihin içinde kurmaca öğelerin yer aldığı, geçmişi anmayı, geleceğe seslenmeyi ve millî bir tarih bilinci oluşturmayı şiar edinen, yazıldığı dönemde var olan siyasal ideolojileri ve estetik anlayışı yansıtan, düşüncenin sanat kaygısının önüne geçtiği bir anlatıma karşılık geldiği anlatılmıştır. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e uzanan süreçte tarihî olayların Türk tiyatrosunda hangi şekillerde yer bulduğu konusu da bu bölümün ilk çalışmasında ele alınmıştır. Bölümün ikinci çalışması Türk tiyatrosunun Osmanlı Devleti’nin ilk yıllarına bakışını konu edinmektedir. Yazar, Osmanlı Devleti’nin bir aşiretken bir cihan devleti hüviyetine kavuşmasından hareketle kuruluş yıllarının heyecanını aksettiren çalışmaları çeşitli yönleriyle anlatmıştır. Sonraki çalışma, Meşrutiyet

dönemi sonrası ulus bilincinin tiyatro çalışmaları üzerinden oluşturulma çabasını içerir. Şengül, konusunu Türk tarihinden alan ve ulus bilinci oluşturmayı amaçlayan oyunlarda Türklük, Osmanlılık ve İslamiyet kavramlarının çoğu kez birlikte kullanıldığını tespit etmiştir. Bölümün son çalışmasında ise Kıbrıs, Girit, Kırım, Balkanlar, Trablusgarp gibi eski Türk yurtlarının Türk tiyatro edebiyatındaki yeri üzerinde durulmuştur. Eski Türk yurtlarını anlatan eserler çoğunlukla teknik açıdan yetersizdir. Eserlerin asıl önemi o coğrafyaların tarihî süreç içindeki mücadelelerini ve politikalarını içermesidir. Yazar bu noktada ele aldığı eserlerin farklı disiplinlerle olan bağlantısına dikkat çekmektedir.

“Savaş ve Tiyatro: Hikâyeci/Rivayetçi Tarih” Türk tarihinin muhtelif dönemlerinde yapılan savaşların tiyatro türüne konu oluşunu ve bu alanda kaleme alınan çalışmaların harp edebiyatına katkılarını kapsamaktadır. Bölümde Türk edebiyatında tarihî tiyatronun ihmal edilen bir alan olduğuna dair göndermeler vardır. Oldukça önemli tarihî olaylar dahi Türk edebiyatında tiyatro sahasında hak ettiği ilgiye mazhar olamamış dolayısıyla millî bir tarih şuurunun oluşmasına katkı sağlamakta yetersiz kalmıştır. Şengül, incelemesine konu olan eserlerle birlikte Malazgirt Savaşı, Osmanlı Devleti’nin kuruluşu, İstanbul’un fethi, Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilanı gibi tarihî olayların tiyatro eserlerine daha fazla konu olması gerektiğine dair beklentisini dile getirmiştir. Bununla birlikte bu eserlerde tarihi anlatma endişesi sanat yapma gayesinin önüne geçmektedir. Savaş dönemlerinde kadınlar ve çocukların edebî eserlerde ne şekilde anlatıldığı da bu bölümün konuları arasında yer alır.

Sözlü kültür geleneğinin en önemli ürünlerinden biri olan Dede Korkut hikâyeleri ile Hoca Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre ve Mevlana gibi tasavvufi şahsiyetlerin Türk tiyatrosundaki yeri “Tiyatro ve Türk Bilgeleri” adlı yedinci bölümün içeriğini meydana getirmektedir. Şengül, Dede Korkut hikâyelerinin Türk kültür tarihi için önemini belirterek hikâyeleri “Türklük Belgesi” olarak nitelendirmiştir. Dede Korkut hikâyeleri ve çalışmaya konu olan tasavvufi şahsiyetlerin Türk tiyatrosunda yer bulması, nesiller için büyük bir önem arz etmektedir. Şengül, birer “kültür devi” olarak andığı ve her çağın insanına seslendiğini belirttiği bu isimlerin kıymetini temsil ettikleri değerlerde arar.

Sekizinci bölüm “Şehir-Kültür- Kimlik” adını almıştır. Bölümde şehir olarak Gaziantep seçilmiştir. Çalışma, bir şehrin Ayıntap’tan Gaziantep’e varışının öyküsüdür. Burada Millî Mücadele dönemi Antep’ini anlatan tiyatro eserlerinin şehrin kimlik oluşumuna ve kültürel zenginliğine etkisi vurgulanmıştır. Şengül, “Şehir- Kültür- Kimlik” bölümünde Millî Mücadele ruhunun genç nesillere aktarılmasının modern kimlik kurgusundaki rolünü sorgulamaya açmıştır.

“Türk Tiyatrosunda Mekân Anlatıcıya Bir Örnek” adlı dokuzuncu bölümde Turan Oflazoğlu’nun *Topkapı* piyesi mekân-anlatıcı bağlamında incelenmiştir. Şengül, bu bölümde ilk olarak edebî eserlerde anlatıcı kavramı üzerine eğilmiş, ardından edebî eser- mekân ilişkisini tartışmıştır. Son olarak piyeste Topkapı Sarayı’ nı metnin anlatıcısı konumuna yerleştirerek anlatıcının metindeki işlevini ve mekânın kişileştirilmesini sorgulamıştır.

Kitabın son bölümü “Günümüz Tiyatrosundan Bir Ses” çağdaş bir tiyatro yazarını konu edinir. Şengül, bu bölümde son dönem Türk tiyatrosu yazarlarından biri olan Remzi Özçelik’in eserlerinden bahsetmiş ve yazarın tiyatro alanına katkılarını sıralamıştır. Özçelik; Türk tarihini, siyasal olayları ve toplum hayatını eserlerinde ustaca gözlemlerle ve akıcı bir dille kaleme alan son dönem Türk tiyatrosunun önemli bir yazarı olarak okura tanıtılmaktadır.

Şengül’ün *Tarihten Sahneye Türk Tiyatrosu Üzerine Çalışmalar* adlı kitabı, tarihî tiyatro alanında çalışma yapmak isteyen araştırmacılara ve bu alanda eğitim alan öğrencilere kaynak teşkil etmektedir. Bununla birlikte kitap, Şengül’ün okurlarına tanıttığı yazarlar, incelemelerine konu olan eserler ve yönlendirdiği kaynaklar vasıtasıyla kendisine başvuranlara yeni kapılar aralamaktadır. Eser bilimsel değerinin yanı sıra yazarın kullandığı akıcı dil ve yaptığı özgün tespitlerle de dikkat çekmektedir. Şengül, eser boyunca bir yandan Türk tiyatrosunun tarihî süreç içindeki yolculuğunu ayna tutarken öte yandan tarihe ait malzemeleri kullanan sanat eserlerinin geçmişten ders çıkarma, bugünü yorumlama ve geleceği inşa etmede önemli olduğu fikri üzerinde durmaktadır.

KAYNAKLAR

Şengül, Abdullah. *Tarihten Sahneye Türk Tiyatrosu Üzerine Araştırmalar*. Kesit Yayınları, 2020.